

v Mariboru), obrtniki, kmetje, delavci in nameščenci, tako da je prav v kulturno in stanovsko različnih virih pripovedk njihova posebna znanstvena problematika in ne le v obmejni legi Pohorja, kot jo je nakazal urednik L. Schmidt. Vsaka pokrajina živi pod domačimi in tujimi vplivi, iz česar se razvije njen posebni prehodni značaj in asimilacija vplivov.

Svet pripovedk na Pohorju pa je drugačen od mariborskega okoliškega. Še pred drugo svetovno vojno je živel na Hočkem Pohorju pravcati deseti brat (nad Škrbinjekom) in podobni puščavnik pri Bolfenku; oba sta živo verovala v moč strele, noči in lovske divjačine, tako da sta predstavljala svet in čas anonimnih pripovedk. Z novo splošno ljudsko šolo in pismenostjo so se pojavili bukovniki, zlasti godci in starešine, pa tudi samotni žagarji, mlinarji, oglarji, vozniki in domači obrtniki, ki so ljudsko izročilo zapisovali. (L. Stepišnik v Ložnici) ali ga sami razvijali (J. Vodovnik na Skomerju). Bukovnikom so sledili dopisniki ljudskega izročila v časnike (L. Hleb na Smolniku ali M. Grizold na Lobnici) in ljudski pisatelji (F. in P. Miklavec v Hudem Kotu), ki so manj sledili izročilu in so že pisali sami. Nakazani troplastni (anonimni, bukovniški in ljudskopisateljski) pohorski pripovedni svet bi moglo vsaj osvetliti gradivo, ki ga je zbral na južnem Pohorju Jože Tomažič, samo njegovo okolje pa Achleitnerjev Almkönig s Kasjakovo kmetijo.

Ob pomanjkljivem poznanju pohorske pokrajine in ljudi sta pustila tako urednik kot zbiratelj kulturno problematiko pripovedk v mariborski okolici in zlasti na Pohorju vseskozi odprto ter jo bo morala slovenska znanost obravnavati kot nenačeto. Pri tem bo mogla upoštevati Pohorske pripovedke, enostransko uredniško dopolnilo in urednikove izdajateljske smotre kot primer takega obravnavanja ljudskega izročila, ki bi ustrezalo času pred Štrekljevo izdajo Slovenskih narodnih pesmi.

Franjo Baš

NEZNAN FRANCOSKI SLAVOSPEV KRANJSKI

Nedavno je bil pri meni v Ljubljani ženevski profesor Aldo Dami, ki se zanima tudi za manjšinske probleme. Ko sem med razgovorom izrazil svoje začudenje, da tako dobro pozna naše kraje, me je opozoril, da je že njegova mati napisala roman, v katerem sta kraj dogajanja Kranjska in Istra. Na mojo željo mi je po povratku v Ženevo poklonil primerek te knjige.

Naslov romana je »Le curé de Veprinaz« (Veprinski župnik). Izšel je v Parizu v založbi E. Dentu leta 1889. Avtorica je Aimée Landauer. Predgovor h knjigi je napisal A. B. de Sant-Albano, o katerem pa nisem mogel dobiti nobenih podatkov.

Ker je v knjigi prav veliko pisanega o Kranjski, sem poizvedoval, ali je knjiga v naši Narodni in univerzitetni knjižnici in da-li je knjiga sploh pri nas znana. Rezultat je bil negativen. Zaradi tega menim, da je umestno, če prikažem slovenskim bralcem knjigo in njeno avtorico.

Vsebina romana je dokaj preprosta in močno sentimentalna. Junaka sta mladi francoski markiz Alfred de La Fresnaye, ki kot sirota živi pri svoji krstni botri gospe de Vermont na njenem (povsem fiktivnem) gradu Vermont v bližini mesta L... (t. j. Ljubljane), in hčerka gospe Vermontove, Béa.

Zaljubila sta se drug v drugega, ko je Alfred še obiskoval gimnazijo v Ljubljani. Alfred pa odkrije Béi svojo ljubezen šele po dovršeni maturi ob nekem obisku Postojnske jame. Toda kmalu se mora ločiti od svoje izvoljenke, ker gre na Francosko v oficirsko šolo. To priliko hoče izkoristiti Alfredov sošolec, domačin Rajmund Schwarz, in si pridobiti Béino naklonjenost. Ker se mu to ne posreči, se podlo maščuje. Piše Alfredu pismo, da se je Béa zaročila z nekim francoskim plemičem, ki je bil tedaj na obisku v gradu Vermont. Potrt zaradi te vesti vstopi Alfred v Krimsko vojsko. Hudo ranjen piše Béi, da ji vse odpušča. Proti pričakovanju ozdravi in se vrne pred grad Vermont, tam mu neroden nesporazum vest o zaroki potrdi. Tedaj se loči od sveta in postane duhovnik. Béa žaluje za izgubljeno srečo. Čez dolga leta pa jo pelje pot skozi Veprinac nad Opatijo. Ko umira v vaški gostilni, pokličejo k njeni smrtni postelji domačega župnika, očeta Klementa, nekdanjega Alfreda. V zadnjem trenutku pred smrtjo spozna svojega zaročenca in umre v njegovem naročju. Kmalu ji sledi v grob tudi Alfred. Oba sta pokopana drug poleg drugega na veprinškem pokopališču. Ne daleč od njiju pa leži tudi Schwarz. Slaba vest ga je pripeljala na njun grob in tam si je sam končal življenje.

Takšna bi bila vsebina romana in še ta ni, kakor mi piše sin avtorice, povsem izvirna, temveč le medel posnetek Lamartinovega »Jocelyna«. Resnično spominja že naslov »Le curé de Veprinaz« na to Lamartinovo delo, ki ima za podnaslov »Journal trouvé chez un curé de village«. Podobnost z Lamartinovo pesnitvijo »Jocelyn« je posebno vidna v zadnjem delu romana, kjer pisateljica opisuje srečanje očeta Klementa z umirajočo Béo. Tudi junak Lamartinove pesnitve Jocelyn pohiti kot dušni pastir v samotni gorski vasi k postelji umirajoče popotnice, v kateri spozna žensko, ki jo je vzljubil še kot bogoslovec, ko se je skrivala preoblečena v moškega, in ki jo še vedno ljubi, čeprav se ji je pod silo razmer odpovedal in postal duhovnik. Po Lamartinovih zgledih v »Jocelynu« je Aimée Landauer tudi sestavila razne krajevne opise v svojem romanu.

Prav zaradi teh krajevnih opisov pa je »Le curé de Veprinaz« za nas nad vse zanimiv. Roman se namreč začneja s slavospevom Kranjske, kakršnega težko še kje najdemo in ki nas danes vsekakor preseneča pri tuji pisateljici, čeprav iz devetdesetih let preteklega stoletja.

V slovenskem prevodu se glasi:

K r a n j s k a (La Carniole)

(Str. 2—5)

»Kranjska je očarljiva dežela.

Hkrati pa je veličastna dežela.

Švica ima svoje nedostopne vrhove, Anglija svoja neizmerna morja, Italija svoje nesmrtné ruševine, Francija svojo brezmejno duhovitost — Kranjska ima svoje nedoganljive čudovitosti.

Švica je kraljestvo gora, Anglija kraljestvo morja, Italija kraljestvo preteklosti, Francija kraljestvo bodočnosti — Kranjska je kraljestvo misterija v vsej njegovi milobi, v vsem njegovem grozotnem veličanstvu.

Kranjska ima zelena in rodovitna polja, dišeče gozdove, žuboreče potočke, mirne vasice, bele hišice z rdečimi strehami, poleg tega pa ima deroče in

bobneče hudournike, ki se kakor pod čarobno palico pojavljajo in zopet izginjajo v pošastne jame, v primeri s katerimi so bili labirinti starih Grkov in katakombe Rimljanov krtine! V njeni naravi, ki je sedaj vedra potem pa divja, se idila zliva z dramo. Nedvomno prav zaradi tega je morda Kranjska kljub gozdovom Češke, kljub tovarnam Moravske, kljub ledenikom Tirolske, kljub pustam Ogrske, kljub jezerom Solnograškega, kljub solinam Galicije, kljub modrim valovom Primorske, kljub tolikim drugim divnim ali ponosnim krajem najbolj zanimiva avstrijska pokrajina.

Vsekakor je ena najbolj čudovitih dežel vsega sveta.»

Da to ni bila samo igra z besedami in kontrasti, ki naj bi očarali bralca, spoznamo iz konkretnega opisovanja nekaterih predelov Kranjske in Istre. Nedvomno gre prvo mesto opisu Postojnske jame, ki obsega kar celih trinajst strani. Kljub bombastičnemu stilu in neštetim pleonazmom bi ta opis še danes bil učinkovit uvod k vodiču za Postojnsko jamo. Da je res tako, lahko sodijo bralci po delnem prevodu tega opisa:

Postojna

(Str. 27—29)

»Avstrijsko ljudstvo nima trgovskega duha: Postojnska jama to bolje dokazuje kakor vsaka druga stvar.

V bolj praktični državi, kakor n. pr. v Angliji in posebno še v Ameriki, kjer skalnate stene rabijo kot reklamne table in kjer lepoto slapov cenijo po mehanski sili, ki jo dajejo, bi bila ta jama vir stalnega izkoriščanja, vir neusahljivega bogastva, ne samo za neposredno okolico, temveč za vso deželo, kjer bi ogromna podjetja vseh vrst zrastle iz zemlje kakor gobe — seveda če ne bi morda grozna lepota tega edinstvenega pojava vzbudila spoštovanja celo pri yankeeju in izjemoma zamorila v njem glasu po dobičku, ki navadno prevladuje nad vsemi drugimi.

To je možno, čeprav malo verjetno. Vsekakor Kranjska ne razume ali ne sliši tega glasu; kolikor pa zaradi tega zgublja materialno, toliko pridobiva z navdušenjem obiskovalcev, ki se tu nikakor ne ohladi kakor v tolikih drugih čudovitih kotih, kjer zna neusmišljeni realizem spraviti v denar vsak občudovalni zanos, vsak nezavedni vzklik in kjer je nesrečnežem najbolj osupljivo, najbolj čudovito, a tudi najbolj boleče presenečenje prihranjeno za konec, ko dobe k r e d n e m u priložen še izredni račun.

Postojna je ostala skromna in prikupna vas, kar le potrjuje veljavnost trditve, ki smo jo postavili na začetek tega poglavja; edini hotel, ki zasluži to ime je v rokah nekega Švicarja, ki se je priselil, da izkoristi izkušnje, pridobljene v tujini.

Toda zunaj »Adelsbergerhofa« je vse še patriarhalno. Ganjeni pogledi in kontemplativno razgledovanje še niso obdavčeni. Človek gleda, govori in sanjari še brezplačno. Pesnik in mislec se čutita tu v svojem elementu, kajti Postojna je ohranila vso prikupnost prave, preproste in skromne lepote, ki ne bije v oči, a ki je zato tem bolj privlačna.

Od Postojne preide pisateljica na opis Postojnske jame:

... Vhod je velik naravni obok, izklesan v skalo in spominja na portal kake katedrale.

Imaš občutek, kakor da bi se ti stisnilo srce: ta neprijetni občutek izvira iz tega, ker se bližaš neznanemu.

Počasi prestopiš prag oboka in greš nekaj korakov naprej v temen hodnik. Komaj dihaš: rekel bi, da se vse tvoje sposobnosti strinjajo zgolj v vid, ki bi hotel predreti temino.

Previdno stopaš dalje; oko, ki je bilo sprva oslepljeno zaradi mraka, začenja nejasno razločevati, nato pa gledati... In nenadoma se noga in oko ustavita in obstaneta kakor okamenela...

Kajti kar vidi oko tedaj, ne bi mogla dopovedati nobena človeška beseda! Kar vidi, je neverjetno, neizmerljivo, nezaslišano, nadnaravno! Kar vidi, je nekaj, česar ni še nikdar videlo in česar ne bo videlo nikjer več!

Da, tega se ne da popisati in tisti, ki bi hotel napraviti samo bežen črtež Postojnske jame, ni vreden, da jo spozna.

Samo z eno potezo ali z enim samim dihom dotakniti se teh groznih in ozvišenih lepot bi bilo bogoskranstvo ali otroško početje.

Slikali so že nebo, morje, zemljo, ogenj; medlo so posneli svitanje zore, besenje viharja, spokojnost cvetlic in divjanje ognja — toda vse to le vsako zase, ločeno.

Da bi pa vsaj delno prikazal ta prizor, bi moral vse to zmešati na neki pošastni in čudoviti paleti: kajti na tem platnu iz žive skale, na tej velikanski dekoraciji so plameni, gozdovi, morja, stebri dima, so vsi elementi, je vsa naraba, presenečena v svojem življenju, svoji toploti in svojem gibanju in po grozotnem ukazu nenadno obsojena na večno okamenitev, na mrzlo togost groba!

Na drugi strani pa se moraš diviti pravilnosti tvorb; občuduješ stalaktite in stalagmite, vsem je skupna nepričakovanost, ki te preseneča in vsega prevzema.

To so ogromni bloki fantastičnih ali realnih oblik, piramide, obeliski, stolpi, cerkve, zvoniki, oltarji, vrhovi, gore, cirkusi, terase, predori brez konca, prepadi brez dna, razvaline, pokopališča, cela okamenela mesta — in poleg teh ciklopskih spomenikov drobna in nežna dela, prosojne skalnate zavese, kipi svetnikov, kamnite igle, kakor da bi jih izrezal zlatar; vse pomešano brez reda. Vse to prevzame fantazijo, čeprav se otepa, ker ne more vsega hkrati dojeti, in se boji, da se ne bi izgubila v tem labirintu blaznih prikazni, kjer se ob teh nadnaravnih in neskončnih koncepcijah, ustaljenih in ovekovečenih po nadčloveškem delu vodnih kapljic, prepletajo in medejo misli.

Če je oko oslepljeno in možgani zmedeni, ponori tudi uho. Nedaleč od samega vhoda v jamo je namreč brezno, kamor pada voda Pivke. Njeno šumenje se glasno odbija od obokov in se spreminja v oglušujoče bobnenje, podobno nenehnemu bobnenju na bojnem polju ali grmenju med viharjem. Kjer pa zavije glavna galerija, slišiš nenadoma samo še medel in daljni šum, potem pa le slab odmev, a tudi ta kaj kmalu ugasne! Tedaj zavlada veličastna popolna tišina, ki je še bolj strahotna med tem mračnim neizmernim skalovjem.

V takem dvojnem vtincu čutov in duha stopaš dalje, stopaš od presenečanja do presenečanja, od čudeža do čudeža, od začudenja do začudenja, oglušen, oslepljen, potlačen, pobit, premagan in uničen od tolikšnega veličastja;

tako hodiš ure in ure in komaj slišiš poudarjene in monotone besede vodnika; zato pa verno poslušaj glas iz globine svoje duše, ki se vsak trenutek klanja pred veličastnimi pojavi vsemogočne sile.

Danes je napredek, ki s svojim brezbožnim prodiranjem trga mraku skrivnost za skrivnostjo, zašel tudi že v Postojnsko jamo. Ob električni razsvetljavi so omedlele sveče, ki so ob času naše povesti; tu posamič tam v vencih, vedno pa z umetniškim okusom razpostavljene na tisoče vse naokoli ob določenih dnevih v tednu in ob določenih urah s svojim boječim in migotajočim sijem razsvetljevale te podzemeljske čudeže.

Če je vodič, ta potrebna, a nadležna osebnost, ki v obupno enakomernem koraku z neusmiljeno besedo kroti občudovanje in spet vabi k navdušenju, kje smešen in nemogoč, je to gotovo v Postojnski jami. Tu je podoben mravlj, ki bi sprejemala goste v Koloseju!

Sledi opis Kalvarije:

Na prvi pogled spominja (ta krožni prostor) na obsežno polje razvalin. Predstavlja si, da so prenesli v to ogromno grobnico Forum romanum z vsemi porušenimi oboki in templji, s prevrnjenimi stebri in oporniki, ki se upirajo času s sveto trmo preteklosti kakor v posmeh efemernemu delu sedanjosti!

Ko pa to gledaš, se ti zdi, da se vse spreminja kakor v velikanskem kaleidoskopu. Vse oživlja in vstaja: nekropola se spreminja v mogočno in tiho katedralo z ladjami, oltarji, korom, prižnico, marmornatimi kipi in s sveto ubranostjo... A duh deluje dalje in po novi spremembi meniš, da stojiš na vrhu gore, od koder vidiš pod nogami živo mesto s stolpi, mostovi, cestami, palačami, arkadami ...»

Enako navdušeno, čeprav manj obširno opisuje pisateljica še Predjamski grad, Planinsko jamo in tajinstveno reko Unec, divjo lepoto notranjskega in istrskega Krasa ter Liburnijsko obalo, kjer je po gradnji Južne železnice nastala avstrijska Nica — Opatija, in končno še posebno samotno vasico Veprinac, ki leži ob vznožju Učke in gleda s strmega vrha na morje. V okviru kratkega prikaza bi zašel predaleč, ako bi hotel, čeprav le deloma, navajati ta poglavja in te odstavke. Gornja dva primera naj zadostujeta.

Pri teh opisih skuša pisateljica, kakor sem že omenil, posnemati Lamartina. Postojnska jama v romanu »Le curé de Veprinac« spominja na jamo »Grotte des Aigles« na grebenu Dauphinskih Alp, kjer se je za francoske revolucije leta 1795 skrival junak Lamartinove pesnitve, Jocelyn; in v gorski vasi Valneige, kjer je pozneje Jocelyn kot dušni pastir našel svoj srčni mir, moramo iskati zgled za hribovsko naselje Veprinac, kjer je kot oče Klement zaključil svoje življenje nekdanji markiz Alfred de la Fresnaye.

(Se nadaljuje)

Lavo Čermelj

tudi meni in ki sem ga poznal in srečaval več kot eno desetletje. Podobnost med njim in Koželjevim portretom je očitna.

Vse to govori v prilog verodostojnosti Koželjeve podobe, ki je vrhu tega poleg znane Goldensteinove edina, ki je bila slikana po spominu, da si je bila izgotovljena skoraj deset let kasneje nego ona. Toda Goldensteinov portret je delo zrelega, ustaljenega bidermajerskega slikarja, ki je skušal Prešerna nekoliko konvencionalno idealizirati po tedanjem meščanskem okusu. Koželjev portret pa je delan z naivnostjo otroka in prirodnega kmečkega sinu, ki ga je očitno pesnikov pojav nekoč iz neznanih nam razlogov globoko presunil. Zato je njegov portret izmed vseh znanih tudi edini, ki ima izraziti značaj, ki je resničen izraz tragedije Prešernovega življenja in ki bi lahko bil edini znani nam, prepričevalni spomin na genija našega naroda.

Vsekakor sem čutil dolžnost sliko posredovati naši javnosti. Zavedam se vse problematike, ki je z njo v zvezi in ki jo izročam ter predlagam našim literarnim, umetniškim in kulturnim zgodovinarjem v podrobnejšo raziskavo.

Josip Vidmar

NEZNAN FRANCOSKI SLAVOSPEV KRANJSKI

(Nadaljevanje in konec)

Značilno za pisateljico, še bolj pa za čas, v katerem je živela, in za družbo, v kateri se je kretala, je dejstvo, da v vsej knjigi nikjer ne omenja domačega prebivalstva, če izvzamemo učiteljevega sina in gostilničarjevo hčerko v Veprincu, ki nastopata kot povsem sekundarni osebi v zadnjem poglavju. Zaman boš tudi iskal v njeni knjigi kako besedo o narodu, ki živi na ozemlju, katero je tako lepo opisala. Za njo obstojata razen junaka in junakinje povesti, ki sta oba francoska plemiča, le še Béina mati, ki je seveda tudi plemkinja, in Alfredov sošolec Raimund Schwarz, ki, kakor sem že omenil, ne nosi po krivici svojega imena, saj je v romanu resnično predstavljen kot »črna duša«.

Te pomanjkljivosti se je zavedel tudi pisateljčin sin, prof. Aldo Dami; verjetno je hotel popraviti, kar je njegova mati zamudila dobrih štirideset let prej. Tudi v njegovi knjigi »Tunnels ou voyages béotiques dans l'après = Guerre« (zal. La Renaissance du livre, Paris 1930), je namreč poglavje, ki ima naslov »Carniole«, kakor v romanu njegove matere. Da pokažem bralcem, kako je rešil svojo nalogo, bom tu navedel v slovenskem prevodu prvi in pa zadnji odstavek iz tega poglavja.

»Danes obstaja Slovenija. To je majhen narod na trikotniškem ozemlju, ki je kakor klin zarit v globoke doline in stisnjen med Nemce in Italijane, in kjer še vedno vsi znajo nemški... celo onstran italijanske meje. Slovenski narod je bil kruto amputiran v korist Avstrije in še posebno Italije, saj je izgubil skoro tretjino svojih pripadnikov. Celovski plebiscit mu je vzel onstran Karavank del Koroške, na katerega je aspiriral; na zahodu pa mu je rapalski dogovor vzel Kraško planoto (danes imenovano Carso), gornjo dolino Soče, okolico Trsta in srednjo Istro — ki so očitno slovensko ozemlje. Na drugi strani pa je slovenski narod dobil ogrske »Vende«, ki so njegovi bližnji sorodniki,

na severu pa dokajšen del nemške Štajerske z Mariborom. Z vseh strani pa pritiska na nemški otok na Kočevskem. Za severno mejo nima Drave, ki bi bila njegova naravna meja: v spodnjem toku jo presega, v zgornjem pa je niti ne dosega.«

.....
»Ljubljana! To mesto Kranjske je skoroda bilo srce Avstrije... Bilo je provincialno mesto, glavno mesto dežele. Tirolci, Slovenci in poljski plemiči v Galiciji so bili tri središča »avstrijskega čustvovanja«, trije oporniki habsburške hiše in vere. Dinastični, klerikalni, poliglotni, pol nemški, pol slovanski prebivalci Kranjske so morda najbolje predstavljali Avstrijo z dvooglavim orlom in himno »Gott erhalte Franz den Kaiser«, z eno besedo tipičnega Avstrijca. Kajti resnično obstaja avstrijski tip, ki je osnovan na neki notranji razdvojenosti. Če bi moral iztakniti kako mesto, kjer je bilo povsem naravno poslovanje s kronami in vinarji, potem je, kakor kaže, to bil Laibach (tu rabi pisatelj nemško ime) ... Sedaj pa trgujejo tam v dinarjih in mladi kralj Aleksander je postal vladar tega mesta, ki ga ob njegovih obiskih vedno navdušeno pozdravlja. Zdi se, da je lojalnost, pa naj bo kakršna koli že, glavna poteza slovenskega ljudstva.«

Kdo pa je bila avtorica romana »Le curé de Veprinaz«?

Aimée Landauer se je rodila 28. decembra 1860 v Parizu, umrla pa je v Ženevi 15. avgusta 1916. Njen oče je bil dunajski židovski bankir Moritz Landauer, ki je imel veliko posestvo na Semmeringu in je finansiral gradnjo Južne železnice. Po materi pa je bila bolj skromnega rodu: njen ded z matrine strani je bil kuhar, toda tudi kot tak na zelo »visokem« mestu, bil je glavni kuhar vicekralja Lombardije in Benečije, nadvojvode Rainerja. Aimée je bila krščena in krstna botra ji je bila kneginja Metternich. K taki ureditvi je pripomogel brat njenega očeta, ki je s sedemnajstim letom prestopil iz židovske vere v katoliško in se odločil za duhovniški stan. Pod Napoleonom III. je postal škof (mons. Bauer), bil je spovednik cesarice Evgenije in je blagoslovil Sueški kanal ob njegovi otvoritvi leta 1869. Pozneje je vnovič menjal vero in postal protestant. Drugi stric z očetove strani je bil bankir v Madridu in ljubimec kraljice Izabele. Tretji je bil pravi Ahasver: šestindvajsetkrat je preplul Atlantik do severne Amerike, mudil se je v Mehiki, na Kitajskem in vsepovsod, a leta 1905 je bil minister efemerne republike Formosa. Stricev in tet z očetove strani pa je imela Aimée kar štirinajst.

Povod, da je Aimée Landauer napisala roman »Le curé de Veprinaz«, moramo, kakor lahko sklepamo iz njene korespondence in nekaterih njenih pesmi, iskati v nesrečni ljubezni iz njenih mladih let. Zakaj pa je pisateljica za pozorišče svojega romana izbrala kranjska in istrska tla? Kot članica denarne aristokracije se je nedvomno delj časa mudila v Opatiji, ki jo je tedaj odkrila Južna železnica, pri kateri je bil Aiméejin oče zainteresiran. Iz Opatije je imela le kratko pot do Veprinca, a tudi Postojna in njena okolica nista bili posebno daleč.

Že pred romanom »Le curé de Veprinaz« je Aimée Landauer izdala zbirko novel »Pages blanches« in tri pesniške zbirke: »Mes premiers vers«, »Échos poétiques« in »Le Deuil d'un Lyre«. Prvi zbirki je priloženo pismo, ki ga je pisal pesnici Victor Hugo. Tretja zbirka, ki je izšla leta 1885, pa je posvečena Hugojevi smrti.

Vsa Landauerjeva družina, a še posebno mlada Aimée, je naravnost oboževala Hugoja. Ko je ležal na smrtni postelji, je Aimée z Dunaja pohitela v Pariz, da ga poljubi na mrtvaškem odru. Vpliv Victorja Hugoja na mlado pesnico pa je videti tudi v romanu »Le curé de Veprinaz« takoj na začetku poglavja, posvečenega Kranjski, kjer to deželo primerja s Švico, Anglijo, Francijo in Italijo.

Aimée Landauer pa se ni ukvarjala samo s pesnikovanjem in pisateljevanjem, temveč je, kakor mi piše prof. Dami, tudi prav dobro risala in pela. Leta 1894 se je v Benetkah poročila z bivšim kapelnikom Italijanske opere Alfonsom Damijem. Po poroki je opustila vse svoje umetniško udejstvovanje in se je z možem preselila v Ženevo, kjer je ta postal profesor petja na tamkajšnjem konservatoriju.

Ce sem sedaj, po sedeminšestdesetih letih, kar je izšel roman »Le curé de Veprinaz«, in po petdesetih letih, kar je umrla njegova avtorica, napisal to poročilo, sem s tem gotovo storil koristno delo, a hkrati tudi akt pietet do pisateljice, ki je zapela Kranjski deželi tako visok slavospev.

Lavo Čermelj

KONGRES POLJSKIH PISATELJEV

V dneh od 29. novembra do 2. decembra 1956 je bil v Varšavi VII. kongres Zveze poljskih književnikov. Prvotno je bil določen za oktober, še pred VIII. plenumom Poljske združene delavske stranke, potem pa ponovno predstavljen zaradi dogodkov na Madžarskem. Ta kongres naj bi tudi formalno zaključil razdobje stalinizma oziroma shematizma v poljski književnosti, razdobje, ki ga je uradno ustoličil kongres književnikov januarja 1949 v Szczecinu (Stettinu), ko je tedanji pomočnik ministra za prosveto in kulturo proglasil socialistični realizem za edino veljavno literarno teorijo. Dejansko je shematizem neomejeno vladal v letih 1949—1954, potem pa je pod vplivom nove kulturne politike v Sovjetski zvezi nastala tudi v poljski književnosti »odjuga«. Prvi vetrič iz nove smeri je zavel že v romanu Kazimierza Brandysa Državljeni, ki je izšel še pred Ehrenburgovo Odjugo. Kmalu nato je Maria Dąbrowska, avtorica najboljšega poljskega medvojnega romana, tetralogije Dnevi in noči, objavila novelo Svatba na vasi (1954) ter v njej pogumno in iskreno pokazala pravo življenje današnje poljske vasi. V tem času je nastala tudi drama Jerzyja Lutowskega Dežurna služba, ki jo v letošnji sezoni uprizarja dramsko gledališče v Celju, prej pa so jo igrali že v Sovjetski zvezi in na Češkem. Sledil je Adam Ważyk s Poemo za odrasle (1955), ki je zaradi svoje napadalnosti vzbudila pravi vihar v poljski javnosti. Podoba je, da je avtor — nekoč vnet zagovornik socialističnega realizma, eden od referentov na zloglasnem pisateljskem kongresu v Szczecinu — hotel dati v tej pesmi duška svojemu razočaranju in ogorčenju nad poljskim razvojem po letu 1949. Ważyku, znanemu pesniku medvojne dobe, je sledila s kritičnimi deli povojna generacija pesnikov in pisateljev; med mladimi in najmlajšimi so se oglasili Tadeusz Różewicz, Bohdan Drozdowski, Monika Kotowska, Anna Tarska, Eugeniusz Kabate, Aleksander Minkowski in drugi. To, kar so objavili v preteklem letu, je večkrat na meji med pravim leposlovjem in satiričnim podlistkom oziroma esejem. Posebno veliko pozornost pa je vzbudil že omenjeni